

w e r k g r o e p T o e p a s s i n g I n h e e m s e F l o r a

*Ick heb op desen grondt een
hoeckje landts bekomen,
en my tot oeffeningh het plan-
ten aengenomen,
en schoon het zandigh is, als
midden in den duyn,
so worden evenwel de witte
klingen bruyn'.*

(Jacob Cats)

J A A R V E R S L A G 2 0 1 7

INHOUD**JAARVERSLAG 2017**

Inleiding	4
Thematische onderwerpen	4
Bijeenkomsten	4
Organisatie	5
Ledenbestand	5
Externe contacten	5
Finanancien	5
Website	5

BIJLAGEN

Bijlage 1: verslag voorjaarsbijeenkomst	B1
Bijlage 2: verslag najaarsbijeenkomst	B6
Bijlage 3: verslag zomere excursie	B14
Bijlage 4: actiejaarplan 2017	B18

INLEIDING

De werkgroep toepassing inheemse flora geeft mede inhoud aan een ecologisch verantwoord groenbeheer, waarbij het gebruik van inheemse flora centraal staat. Dit gebeurt door het aanplanten van inheemse soorten, of door het scheppen van de juiste groeiomstandigheden.

De doelstelling van de TIF luidt als volgt: (vastgesteld op 8 november 2007)

Het uitwisselen van vakgerichte informatie en kennis.

Het onderhouden van persoonlijke contacten tussen gemeentelijke werkgroepleden.

Via discussieplatform elkaar bemoedigen en inspireren.

Kennis verwerven op het gebied van inrichting, aanleg en beheer van natuurlijk groen, met name in de woonomgeving.

Kennisoverdracht voor 'natuurbeheer' in brede zin.

Landelijke trends en ontwikkelingen van nieuwe beheermethoden volgen en stimuleren in eigen werkveld.

Naast 'toepassing inheemse flora' ook aandacht besteden aan het 'in stand houden van inheemse flora'.

Instrumentarium:

- Vertegenwoordiging door zoveel mogelijk vakdisciplines (ontwerpers, beleidsmakers, ecologen, biologen, beheerders etc.)
- Een goede geografische verspreiding van deelnemende gemeenten over het hele land.
- Samenwerken met andere organisaties, zoals 'Stadswerk' en de WSE (Werkgroep Stadsecologen)
- Via een website een informatieplatform zijn voor andere gemeenten. De website, www.heemflora.nl, is gelanceerd en wordt gevuld met informatie.

Werkwijze:

Elk jaar kiezen we een thema. Als leidraad gebruiken we het hoofdthema 'vormen van natuurvriendelijk groenbeheer en hun toepasbaarheid'. Een raamwerk helpt bij het structureren van het onderwerp. Om meer daadkracht te krijgen, wordt het raamwerk voor de thema's in een extra bijeenkomst in de vorm van een workshop uitgewerkt. De verkregen gegevens worden gebundeld. Een artikel betreffende een thematisch onderwerp, of een andere activiteit van de TIF aanbieden aan de vakpers is ook een mogelijkheid.

De werkgroep komt drie keer per jaar bij elkaar. Twee keer voor een vergadering in één van de deelnemende gemeentes en één keer voor een dagexcursie naar een object dat aansluit bij het thematische onderwerp. Tijdens de bijeenkomsten behandelen we het thematische onderwerp en bespreken we actuele onderwerpen. Ook presenteren we interessante projecten uit ons dagelijks werk aan elkaar. In de middag bezoeken we een groenobject in de gastgemeente.

THEMATISCHE ONDERWERPEN**Bermen, oevers en invasieve soorten**

Bijeenkomsten en excursies stonden in het teken van thema bermen en oevers. Tijdens de vergaderingen kwam het accent te liggen op invasieve soorten.

BIJEENKOMSTEN

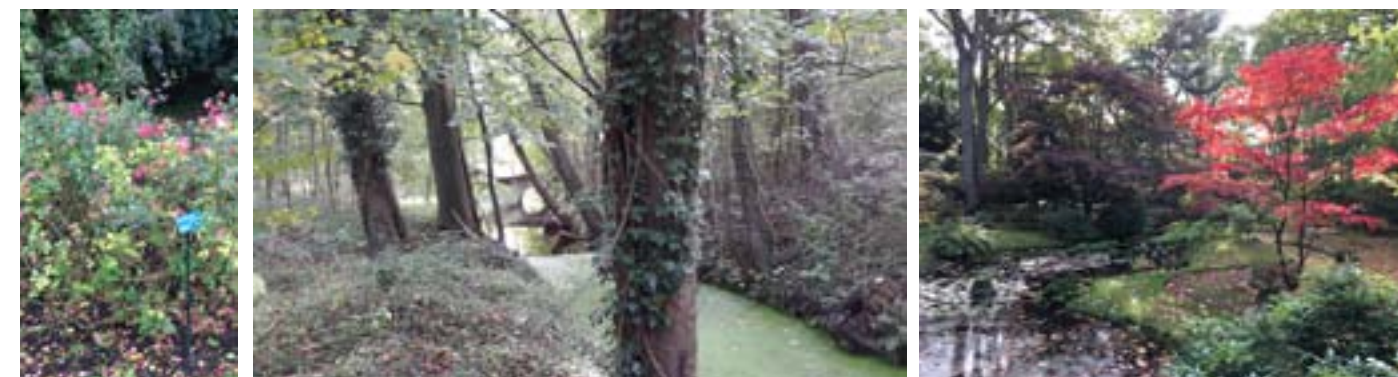
- *Voorjaarsvergadering: 13 april te Den Bosch*

Langs het Maximakanaal loopt een plas-draszone en een lange parkzone met daarin een nieuw gegraven beek. Dit project is een onderdeel van een herinrichtingsplan van het Noord-Brabantse platteland. Verschillende organisaties werkten hierin samen. Het resultaat van de eerste fase is 42 ha nieuwe natuur.

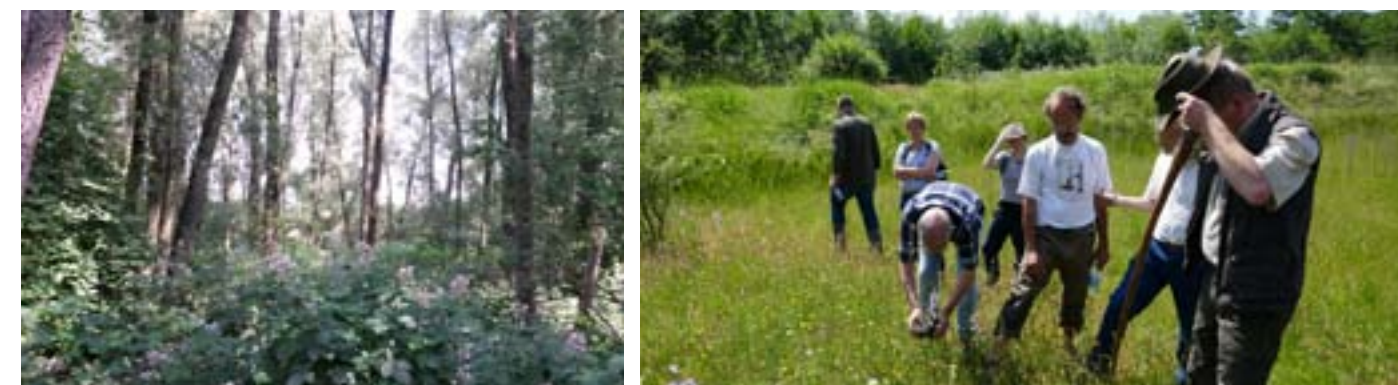

- *Najaarsvergadering: 12 oktober te Den Haag*

Den Haag is de trotse bezitter van een rijk scala aan historische parken. We bekeken er drie. Het rosarium in het Westbroekpark toont een interessant sortiment rozen en is bekend om het jaarlijkse internationale rozenconкурс. Het rustige en natuurrijke Park Sorghvliet was ooit het landgoed van Jacob Cats, maar is nu al jarenlang in eigendom van de staat. De dienst Rijksvastgoedbedrijf beheert het park. De Haagse Beek stroomt door het oude landgoed. Clingendael is een oud landgoed, waarvan de Japanse tuin een bijzonder onderdeel is.

ZOMEREXCURSIE

Op 15 juni bezochten Utrecht en omgeving. Fort Lunet IV is een historisch militair landschap, dat door de rust en afwisseling in grondsoorten en overgangen van nat naar droog een hoge natuurwaarde heeft ontwikkeld. Het wilgenbos in Park de Koppel, is ingepast in ontwerpen voor de aangrenzende woonwijk. Het bos is ongeveer 50 jaar oud. Het beheer is al jarenlang nul-beheer. De bomen beginnen instabiel te worden. Hoe ga je om met veiligheid versus een hoge biodiversiteit? In Landgoed Amelisseweert bekeken we op verschillende plekken kruidenvegetaties. In bosranden en in open graslandjes in combinatie met oevers en poelen.

ORGANISATIE

Er wordt een roulatiesysteem van drie jaar gehanteerd.

Lijst van aftreden: voorzitter: 2017
penningmeester: 2018
secretaris: 2019

LEDENBESTAND

In 2016 waren de volgende gemeentes actief lid van de werkgroep; Amstelveen, Apeldoorn, Den Bosch, Den Haag, Haarlemmermeer, Leiden, Lelystad, Utrecht, Vlaardingen en Deventer.

EXTERNE CONTACTEN

In 2011 heeft de TIF contact gezocht met de WSE (Werkgroep Stadsecologen). De twee werkgroepen opereren in hetzelfde vakgebied. Er is nagedacht in welke vorm de TIF en de WSE elkaar kunnen versterken. In 2016 hebben leden van de twee werkgroepen elkaar op de hoogte gehouden van de wederzijdse activiteiten.

FINANCIEN

Elke lidgemeente betaalt een jaarlijkse contributie van €25,- per jaar. Dit geld wordt besteed aan werkgroep gerelateerde uitgaven, zoals excursiekosten of kosten die gemaakt worden bij het maken van een publicatie.

WEBSITE

De website, www.heemflora.nl, wordt regelmatig bezocht.

De teksten en beelden worden geactualiseerd. Het plan is om in 2018 met een verfriste website van start te gaan.

Verslag voorjaarsbijeenkomst 13 april 2017 te Den Bosch

Aanwezig: Ger Stam, Willem de Vissee (Vlaardingen), Henk Nijenhuis (Haarlemmermeer), Carine de Rouw (Den Bosch), Walter Busse, en Rinus Hofs (Amstelveen), Jan Metselaar en Esther Vogelaar (Den Haag), Joop Spaans (Utrecht), Karen Jansen (Leiden).

Afmelding: Marcel Wenker (Deventer), Wim Mulder (Apeldoorn)

VERSLAG	ACTIE
<p>1. Opening en dagindeling Carine opent de vergadering en vertelt wat ons vandaag te wachten staat. In de middag gaan we het Nieuwe natuurgebied langs het Maximakanaal bezoeken. Een stuk natuurcompensatie waarin een beek is gegraven. Landschapsontwerper Paul Vonken geeft voor het bezoek een presentatie over het ontstaan van dit gebied.</p>	
<p>2. Verslag en afsprakenlijst najaarsvergadering Wijzigingen op het verslag zijn al eerder via de mail doorgegeven en verwerkt in deze versie. Paul Moerland moet zijn, Paul Moerman.</p> <p>N.a.v.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Halverwege een periode een reminder rondsturen voor de punten op de actielijst. - GNL is opgegaan in Stadswerk. Rinus wordt nog gebeld over de juiste contactpersoon/adres voor het toesturen van ons jaarverslag. Hij zal ons ook vertegenwoordigen. - Website: aanpassingen bespreken op de agenda van de najaarsvergadering. Voor die tijd de teksten op de site aanpassen. Opmerkingen kunnen nog worden doorgegeven. <p>De stukjes over de deelnemers aanvullen, verbeteren, of insturen, zodat ze op de site kunnen worden gezet.</p> <ul style="list-style-type: none"> - De bestrijding van Japanse duizendknoop met heet water is dit jaar weer gestart. De resultaten zijn hoopvol. De haarden worden geïnventariseerd en op giskit gezet, zodat er kan worden gemonitord. Het vreemde is dat deze plant nog steeds mag worden verkocht en dat deze soort ook niet op de Europese lijst van invasieve soorten staat. Duidelijk is in ieder geval dat maaien gelijk staat aan verspreiden en vermeerderen. Grondverzet (grondbanken) speelt ook een grote rol. Wie ook belangstelling heeft: Free weed service is het bedrijf dat de bestrijding uitvoert. Hoe is de stand van zaken in andere gemeentes? <p>Agenda voor de volgende keer: Invasieve soorten in combinatie met wat erover in de wet staat.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Boendalaweg: de eerste ijsvogels hebben zich gevestigd in de ijsvogelwand. - Middagdeelte: Henk heeft de ervaring dat educatie en spelen geen goede combinatie is. <p>De wetenschap naar de speeltuin te kunnen leidt af van het leerdoel.</p>	<p>Karen, Rinus, Henny Allen Allen</p> <p>Allen Karen (agenda) Henk</p>
<p>3. Jaarverslag 2016 Het verslag wordt ongewijzigd vastgesteld.</p>	
<p>4. Thematisch onderwerp:</p> <p><i>Bermen en oevers:</i> Onderwerp komt terug bij de zomerexcursie.</p> <p><i>Ervaringen vanuit de deelnemers:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Haarlemmermeer: In het buitengebied wordt geklepeld. Resultaat: brandnetel en berenklaauw. Het bestek is zo precies geformuleerd dat er geen 'overhoekjes' meer zijn. Dit is nadelig voor insecten. 	<p>Rinus</p>

<p>Vlaardingen: Beheer bermen inclusief oevers. Het beheer is weergegeven in kaarten met kleurenthema's. Thema's zijn bijvoorbeeld: 1x maaien, 2x maaien en hotspots. Het systeem is flexibel, zodat er als het nodig is nog iets kan worden aangepast. Het geheel is opgesteld in samenwerking met de buitendienst. Voorbeeld van Maassluis: hier wordt wel geklepeld met als resultaat saaie groene bermen.</p> <p>- Amstelveen: In het binnengebied wordt gemaaid en afgevoerd, in het buitengebied nog steeds geklepeld. Het zou mooi zijn als het maaisel als brandstof kan worden gebruikt.</p> <p>Het werk wordt uitbesteed op basis van 100% betalen voor 2x maaien. Ook als dit door omstandigheden een keer niet gebeurt. Dat geeft ook de vrijheid om een keer een extra actie uit te vragen.</p> <p>Algemeen: Maaibestekken delen met de andere TIF-leden.</p>	Allen
<p><i>Nieuw onderwerp voor op de lijst (actiejaarplan 2018):</i> Genetische variatie. Het bestellen van plantmateriaal zou stedelijk moeten worden afgestemd. Bestellen aan de hand van de rassenlijst verhoogt de ecologische waarde.</p> <p>- Onderwerpen: Voor 2017 kiezen we het onderwerp bermen en oevers.:</p>	
<p>5. Voortgang en bewerken artikel voor de vakliteratuur Er is afgesproken een algemeen artikel te maken, waarin te lezen is wat TIF is aan de hand van onze activiteiten. Karen heeft een eerste opzet naar Wim gestuurd. Zij zullen samen een voorstel doen. Dit sturen ze door aan de overige leden, zodat zijn het kritisch kunnen bekijken. Tijdens de volgende vergadering bespreken we de tekst en geven er een klap op.</p>	Karen, Wim Allen
<p>6. Zomerexcursie De bestemming is Utrecht en omgeving. Het programma is al bijna rond. We gaan in Utrecht oost fort Lunet IV en park de Koppel, een jaren '70 wijk in Oude wetering en Amelisweert, waar in in 2005 aangelegde poelen kamsalamander voorkomt. Er is een beplanting uit het rivierendistrict toegepast (Cruydhoeck).</p> <p>Eind mei worden alle stukken opgestuurd naar Karen, die ze door zal sturen aan de rest van de werkgroep.</p>	Joop, Karen
<p>7. Informatie-uitwisseling <i>Correspondentie:</i> Verzoek van der Veen om a: vrijwilligers voor deelname aan een insectenwerkgroep en b: Vragen over het beheer t.a.v. insecten om in die werkgroep uit te werken. De werkgroepleden geven hun vragen door aan Rinus. Rinus en Henk willen deelnemen aan de werkgroep.</p> <p><i>Financiën:</i> De TIF heeft een betaal- en comfortspaarrekening lopen bij de ING. De saldi zijn resp. € 821,27 en € 574,73. De jaarlijkse contributie bedraagt € 25 per gemeente. Wie iets wil organiseren wat geld kost kan dit in overleg met de penningmeester ten laste brengen van de TIF. De middelen zijn er.</p> <p><i>(Nieuwe) leden:</i> - Jan Meyerink van de gemeente Lelystad is met pensioen. Arjan van der Veen zal hem vervangen.</p>	Allen Rinus, Henk
<p><i>Rondje leden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Amstelveen: <ul style="list-style-type: none"> - Maakt gebruik van de BRIM subsidie voor Rijksmonumenten voor onderhoud en opknappen van parken met een monumentale status. Zij kunnen hier materiaal of werk voor kopen. Voor dit doel is een beheerplan geschreven dat gericht is op de Rijksdienst. De nadruk hierin ligt sterk op historie. - Amerikaanse rivierkreeften maken gaten in beschoeiingen. Deze worden verstevigd met doek. • Haarlemmermeer: <ul style="list-style-type: none"> - Met de nieuwe wet zijn orchideeën niet langer beschermd. Hiermee sta je zwakker als je een mooie vegetatie wilt beschermen. Het is aan de gemeente (politiek) zelf om hier iets mee te doen. Den Bosch brengt alle plekken in beeld. - Akkerrandmengsels zijn inmiddels zo goed aangeslagen dat boeren de gemeente vragen om akkerranden niet te klepelen. Zij hebben er zelf ook profijt van in de vorm van natuurlijke vijanden voor gewasaantasters. Saillant detail is de deelname van het bedrijf Bayer aan het bevorderen van bloemrijke akkerranden. 	Esther

<p>- Kun je akkertjes die gediend hebben als baggerdepot meteen inzaaien, of is dit te voedselrijk? Voedsel is niet direct het probleem, maar de grondslag. Advies: openhalen en inzaaien. In de winter zwarte grond, voorjaar eerst vals zaaibed en dan zaaien. Bijvoorbeeld koolzaad of bladramenas (goed voor bijen).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Utrecht: <ul style="list-style-type: none"> - Vederkruid gaat verwijderd worden uit watergangen. - In Leidsche Rijn gaat Japanse duizendknoop als proef bestreden worden met heet water. - Bezuinigingen zorgen ervoor dat er veranderingen zijn gemaakt in het maaibestek (2019). De resultaten moeten worden geëvalueerd. Er moet weer een nieuw optimum worden gevonden. • Vlaardingen: <ul style="list-style-type: none"> - De eerste positieve resultaten van de oeverzone aan de Boendalaweg zijn zichtbaar. IJsvogels hebben de ijsvogelwand ontdekt. Hoe zijn ze opgebouwd? Omgetrokken wilgen en houtrillen. Verzwaard met grond. Hiervoor is plaatselijke klei/veengrond gebruikt. De gemeente heeft de wand samen met vrijwilligers aangelegd. De vrijwilligersgroep onderhoudt de ijsvogelwand. De gemeente faciliteert de vrijwilligers en levert bijvoorbeeld machines en zaad. - Men is bezig met het samentellen van integrale beheerbestekken. Dus groen, water vegen en onkruid op verhardingen samen. • Den Haag <ul style="list-style-type: none"> - Investeert in muurplantvriendelijke kademuren. Er zijn verschillende proefopstellingen geweest met spouwconstructies. De versie van spouw in combinatie met een kratconstructie was het meest succesvol. Deel van de proef was een stootproef. Een kracht van 350 werd prima doorstaan. De constructie is zelfs sterker dan de oorspronkelijke situatie. Uiteraard alles in combinatie met de juiste mortel. - Er is een proefopstelling met lindes om te kijken of luisenoverlast kan worden verminderd. Bij bomen waarbij lieveheersbeestjes zijn uitgezet is nagenoeg geen verschil te merken. Bij bomen waar met TFI methode is ingespoten wel. Dit jaar wordt dit nog eens herhaald. Bij succes wordt het breder toegepast. • Den Bosch: <ul style="list-style-type: none"> Aanleg van natuurvriendelijke oevers in plaats van beschoeiing. • Leiden: <ul style="list-style-type: none"> Het natuurmeetnet functioneert inmiddels zo lang dat er conclusies uit kunnen worden getrokken. Zo hebben we een aardig beeld van de walmuurvegetaties. Er zijn afspraken gemaakt met Stedelijk beheer om de bijzondere plekken te ontzien bij het beheer met behulp van een kaart met hotspots. 	
--	--

Bijlagen:

Verslag middaggedeelte

Middagdeel voorjaarsbijeenkomst Den Bosch 13 april 2017.

Ontwikkeling Kanaalpark

Het Maximakanaal ligt ten oosten van Den Bosch. Het loopt van Den Dungen tot aan de Maas. Het is gegraven omdat de Zuid Willemsvaart een te kleine capaciteit had voor de huidige scheepvaart. Men nam het tracébesluit in 2010. Eind 2014 voeren de eerste schepen door het kanaal. Bij zo'n groot project hoort ook natuurcompensatie. De wensen vanuit de gemeente en de opdracht vanuit het project zijn samengevoegd tot dit nieuwe natuurpark. De nieuwe beek de Rosmalense Aa vormt de basis. Het vormt een ecologische verbindingzone tussen de Aa en de Maas.

Rijkswaterstaat heeft langs het nieuwe kanaal loopt een plas-draszone aangelegd. Die dient als natuurcompensatie, maar is tevens een reserveringszone voor een eventuele toekomstige verbreding van het kanaal. De parkzone daarnaast is de toevoeging vanuit de gemeente en het waterschap. Het geheel is ontstaan in nauwe samenwerking met het waterschap en gemeente. Het Kanaalpark ligt in de zogenaamde Groene Delta. Dit is onderdeel van een herinrichtingsplan van het Noord-Brabantse platteland. Verschillende organisaties, zoals het Brabants Landschap, de Provincie, Gemeentes en waterschappen werken hierin samen.

Visualisaties van het gebied, gebruikt voor het informeren van bewoners van het gebied.

Smalle natuurlijke strook naast het kanaal.

Ontwerp

De parkzone loopt door drie verschillende landschappen; beekdallandschap van de Aa in het zuiden, zandruigen met landgoederen in het midden en uiterwaarden langs de Maas in het noorden. Die sferen zijn gebruikt in het ontwerp voor de Rosmalense Aa.

Communicatie

Ruimte maken voor de parkstrook betekent ook dat op sommige plekken particulieren plaats moeten maken voor de natuur. Het inpassen/verplaatsen van bedrijven moet zorgvuldig gebeuren. In sommige gevallen werd gebruik gemaakt van de rood voor groen constructie. Hierbij leveren eigenaren grond in en hiervoor in de plaats mag op het overgebleven eigendom gebouwd worden. Voorlichting over de inhoud van de inrichting is gebeurd via informatiebijeenkomsten.

Inrichting fase 1

Fase één omvat 42 ha nieuwe natuur en is gelijk met het Maximamakanaal opgeleverd in 2015. De landschappen die je hier

kunt vinden zijn de moerasbeek en de bosbeek. De beek meandert door het gebied. Hij heeft naast een natuurdoel ook een functie als opvang van kwelwater. Het deltagebied kenmerkt zich door openheid en bestaat uit rietmoeras en ruigtes. Het landgoederen gedeelte is deels ingeplant met bomen, bosschages en heggen. Langs het kanaal aan de westzijde ligt een verhard fietspad. Aan de oostzijde is een onverhard pad aangelegd.

Groenaanleg en beheer

Bosschages en bomen zijn aangeplant. Alle kruidenvegetaties mogen zich natuurlijk ontwikkelen. Het is dus niet ingezaaid met een mengsel. Bij het beheer zijn grote grazers ingezet. Een kudde Rode Geuzen zorgt ervoor dat het gebied niet dichtgroeit. Aanvankelijk (augustus 2015) bestond de kudde uit zes dieren. Inmiddels zijn daar een paar kalfjes bijgekomen. Het beheer van het gebied is beschreven in een beheerplan. Hierin is meegenomen, dat de beek zich op een natuurlijke manier mag ontwikkelen. De keurig uitgetekende vaste breedte van de watergang zal op sommige plekken veranderen onder invloed van natuurlijke processen.

Ingang vanuit Stadsboerderij Eyghentijds. Op de achtergrond een vers ingeplant bosje.

Uitzicht op een open gedeelte van de beek, met op de achtergrond een groter uitgegraven plas.

Plas met zeer flauwe plas-dras oever.

Verslag najaarsbijeenkomst 12 oktober 2017 te Den Haag

Aanwezig: Ger Stam, Willem de Visser (Vlaardingen), Carine de Rouw (Den Bosch), Walter Busse, en Rinus Hofs (Amstelveen), Jan Metselaar en Esther Vogelaar (Den Haag), Joop Spaans, Marc Boon (Utrecht), Ernst-Jan Mulderij, Petra Bennink (Apeldoorn), Maarten Bekkers, Karen Jansen(Leiden).

Afmelding: Marcel Wenker (Deventer), Wim Mulder (Apeldoorn), Lammert Smit (Deventer)

VERSLAG	ACTIE
<p>1. Opening en dagindeling Dit keer een wat andere start dan anders: een rondleiding door het rosarium van het Westbroekpark (zie excursie gedeelte van het verslag. We vergaderen in het beheerdersonderkomen in het park. Carine opent de vergadering en leidt ons door de agenda, met als einddoel een afronding om 12.00 uur. De lunch zal namelijk plaatsvinden in park Sorghvliet, de eerste locatie van de middagexcursie.</p>	
<p>2. Verslag en afsprakenlijst najaarsvergadering Deelname: Ernst Jan Mulderij was niet aanwezig, Petra Bennink en Wim Mulder wel. Verslag: het gaat om de voorjaarsvergadering en niet om de najaarsvergadering. N.a.v.: - Halverwege een periode een reminder rondsturen voor de punten op de actielijst. - GNL is opgegaan in Stadswerk. Rinus wordt nog gebeld over de juiste contactpersoon/adres voor het toesturen van ons jaarverslag. Hij zal ons ook vertegenwoordigen. - Insectenwerkgroep: Is 2x bijeen gekomen, samen met EIS/Naturalis. Het plan is om een website te maken met behulp van input van beheerders. Successen en missers graag delen. Een ander idee is het maken van een stripverhaal: hoe beheer ik groen zo insectvriendelijk mogelijk.</p>	<p>Karen Rinus Rinus Allen</p>
<p>3. Actiejaarplan 2018 Thematische onderwerpen: Draagvlak voor biodiversiteit wordt ons jaarthema. Hoe breng je boodschap en hoe zorg je ervoor dat mensen er niet alleen op de korte termijn enthousiast voor worden. Genetische variatie schuift door naar de onderwerpenportefeuille. Organisatie: Het secretariaat blijft in Leiden. Bijeenkomsten: voorjaarsvergadering: 19 april in Apeldoorn zomerexcursie: 21 juni in Leiden najaarsvergadering 11 oktober in Lelystad (onder voorbehoud, want Lelystad was niet aanwezig tijdens deze vergadering). Samenwerkingsverbanden: Rinus neemt dit van Jan Meijerink over. Hij is bezig helder te krijgen hoe de lijnen lopen en wie onze contactpersoon is als het gaat om het delen van ons jaarverslag.</p>	<p>Ernst-Jan Rinus vraagt Lelystad</p>

<p>4. Website De website moet modern en concreter. Nog niet iedereen heeft gereageerd op de vraag om input. We concluderen: - De site is er voor onszelf. Handig middel om geïnteresseerden naar door te verwijzen voor meer informatie. - Een plek voor derden om contacten te vinden. De verschillende specialisaties per deelnemer tonen. - Het is nu erg statisch. We moeten recente successen/resultaten laten zien en dit regelmatig bijwerken. - Vormgeving moet helder en modern. - Om meer vaart te maken stellen we een commissie samen om een voorstel te doen. Dit doorsturen en in het voorjaar vaststellen.</p>	<p>Rinus Petra Ger Karen</p>
<p>5. Voortgang en bewerken artikel voor de vakliteratuur Aanpassingen in de tekst: - Activiteiten van 2017 invoeren en verouderde activiteiten afvoeren. Beschrijving zomerexcursie schrappen. Top 10 onderwerpen. - Deelnemende gemeentes noemen. - De activiteiten illustreren met foto's en een korte tekst. Plaatsing van foto's kan alleen bij voldoende resolutie. Officieel is dit minimaal 300 dpi. In de praktijk is 150 al wel voldoende. Onze eigen foto's zijn meestal 72 dpi. Kortom, allemaal nog even op zoek naar plaatjes van voldoende kwaliteit. Plaatsing: We kiezen voor plaatsing in Stadswerk en Levende Natuur. Rinus en Esther sturen de contactgegevens door. In april bekijken we de opbrengst en beslissen we of we nog andere vakbladen aanschrijven.</p>	<p>Karen Allen Rinus, Esther Karen</p>
<p>6. Thematische onderwerpen: invasieve soorten Bestrijding van Japanse duizendknoop: Gemeente Amersfoort pakt het grootschalig aan, ook particulier. Ze injecteren eenmalig alle haarden met glyphosaat. Het is de vraag of het probleem hiermee definitief de wereld uit is. Bestrijding van een langere adem: schapen, heet water. Behandeling met heet water 4 à 5x per jaar. Dit jaren lang volhouden. Na verloop van tijd hoeft de bestrijding minder vaak te worden uitgevoerd. Den Bosch: Bewoners knippen het af en mogen het aanbieden in de grijze bak. Vlaardingen: Alle haarden zijn in beeld gebracht. Materiaal wordt apart afgevoerd naar de verbranding. Leiden: Het is ook een juridisch verhaal; gaat het om uitroeien of beheersen? Echt uitroeien is al niet meer mogelijk gezien de huidige verspreiding. We moeten prioriteiten en doelen stellen. Bijvoorbeeld een natuurdoel heeft een andere aanpak nodig dan een speeldoel. (denk ook aan reuzenberenklauw). Op dit moment bestaat het beheer uit kokend water injecteren en stomen bovengronds. Dit 4x per jaar. Nadeel is het doden van nuttig bodemleven. Voorafgaand aan de methode moet goed zijn nagedacht over het doel van de locatie. Apeldoorn: Proef met nieuw middel. Dit middel is eigenlijk een anti graphity middel. Men spuit het over de uitlopers van de plant en maakt daar een afsluitende laag. Bevindingen tot nu toe: een grotere plant groeit er doorheen, jonge spruiten sterven af. Lange termijn resultaten nog niet bekend. De vraag is ook wat dit dan weer doet met het milieu. Den Haag: Heeft bijna alle locaties in kaart gebracht. De proef met heet water wordt doorgezet. Inmiddels is men gestart met heetwaterbestrijding in het Westduinpark (duinen). Verder zijn nog te noemen: Afgraven, afdekken met landbouwplastic, en in de maaltijd (smaakt naar rabarber). Het best is waarschijnlijk een mix van dit alles. Het maakt ook uit of je te maken hebt met een groot stuk, of met een beginnende vegetatie. Volgende keer weer op de agenda zetten.</p>	<p>Karen</p>

Park Sorghvliet

Na de vergadering vertrekken we richting Park Sorghvliet. Daar genieten we de lunch. Boswachter Erik Evers vertelt ons iets over het park en de organisatie eromheen. Daarna leidt hij ons rond door deze groene, hondenvrijel oase.

Park Sorghvliet is in eigendom van de staat. De dienst Rijksvastgoedbedrijf beheert het gebied. In 1643 kocht Jacob Cats een stuk grond en een boerderij van ca. 3 ha. De boerderij verving hij voor een herenhuis; het Catshuis. Door dit gebied stroomde de Haagse beek. Deze paste hij in in het park. De vrijkomende modder gebruikte hij als grondverrijker. De bodem van de beek verhardde hij geheel met gele ijsselsteentjes. Het park werd ingericht in Franse stijl. In de loop van de tijd kende het park meerdere eigenaars. Ook groeide het oppervlak en de veranderde de stijl in Engelse stijl. In 1920 liet de aan achterevoegingswaanzin lijdende Adriaan Goekoop er een stenen muur omheen bouwen. Deze is nu monumentaal. Op dit moment is het park 25 ha. groot.

In 1957 ging het eigendom van het landgoed over naar de dienst Domeinen. Inmiddels is een grootscheepse fusie bezig, waarbij rijksonderdelen die eerst nog bij een aparte diens zijn ondergebracht overgaan naar het Rijksvastgoedbedrijf. Denk hierbij aan bijvoorbeeld defensierreinen, musea en paleizen en vliegvelden. De planning is zo dat eerst de kleinere onderdelen worden toegevoegd en later de grote. Het beheer valt onder de directie vastgoed beheer. Het gaat hier niet om regulier onderhoud, maar om natuurbeheer. Het gaat om natuurterreinen vanaf 0,5 ha. In totaal beheert deze dienst 80.000 ha.

Van de 25 hectare landgoed verhuurt het Rijksvastgoedbedrijf 2,5 ha aan het Ministerie van Algemene Zaken. Dit gebied ligt achter zwaar bewaakte hekken. De oprijlaan naar het Catshuis wordt onderbroken door een poort, die één keer per jaar gebruikt wordt om een calamiteiten oefening te doen. Ook 'ontsnapt' er wel eens een politicus die wil ontkomen aan journalisten.

De Haagse Beek

De Haagse Beek loopt van Kijkduin naar het Binnenhof en is ca. 9 km lang. De oorsprong is een natuurlijke veenstroom die vanuit meerdere natuurlijke bronnen werd gevoed, maar is in de loop van de geschiedenis meerdere malen vergraven, o.a. door de Graven van Holland. Er zijn nog drie delen te herkennen:

- Bovenloop: water uit de duinen en regenwater. Redelijk natuurlijk gedeelte.
- Middenloop: gedeelte met vervuiling uit het verleden.
- Benedenloop: onnatuurlijk en slechte waterkwaliteit. Boven dit gedeelte werden steeds meer gebouwen neergezet. In droge periodes viel dit gedeelte droog. Om dit te verhelpen wordt vanuit de waterbekkens in de Biesbosch water ingelaten.

In de praktijk loopt de Haagse Beek dus eigenlijk niet door naar de Hofvijver, maar loopt door verschillende afdammingen/ stuwten meerdere kanten op en wordt in de Benedenloop gevoed door gebiedsvreemd water.

Opzet van het oorspronkelijke plan

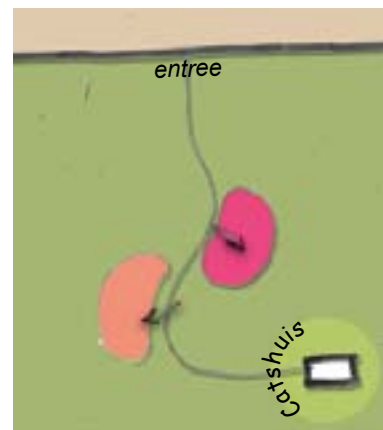
De basisgedachte van het ontwerpen in die tijd ging om verrassing. Een voorbeeld hiervan is de route van de oprijlaan naar het Catshuis. Vanuit de koets reed je het landgoed binnen. Dan maakte je een flauwe bocht naar links, waardoor je uitzicht kreeg op een prachtfamboosveld, daarna maakte je een flauwe bocht naar rechts met zicht op een veld met aronskelken. Even later reed je plotseling het bos uit en kwam het huis in zicht. Karakteristiek zijn ook de paardenkastanjes, die door Cats zijn ingevoerd.

Bijen

Bijen

Verborgen in het bos, staan achter een hek zeven bijenvolken in een stal. Volgens Staasbosbeheer kan één bijenvolk overleven in 0,5 ha. Waarschijnlijk is dit een te hoge concentratie. De draagkracht van gebieden is onderwerp van onderzoek.

Schema van de oprijlaan naar het Catshuis.

Graslandbeheer

Tot nu toe heeft Erik Evers het beheer in eigen hand gehad. Hij beheert het gras op maat. Het eindbeeld is een veld, waar altijd iets te beleven is. Altijd is er ergens een bloeiend gedeelte te vinden. Extensief beheerde stukken wisselen intensief beheerde stukken af. De overgang naar beheer door een aannemer maakt toezicht extra belangrijk. Het is de bedoeling dat Erik het moment van maaien bepaalt inclusief de locaties.

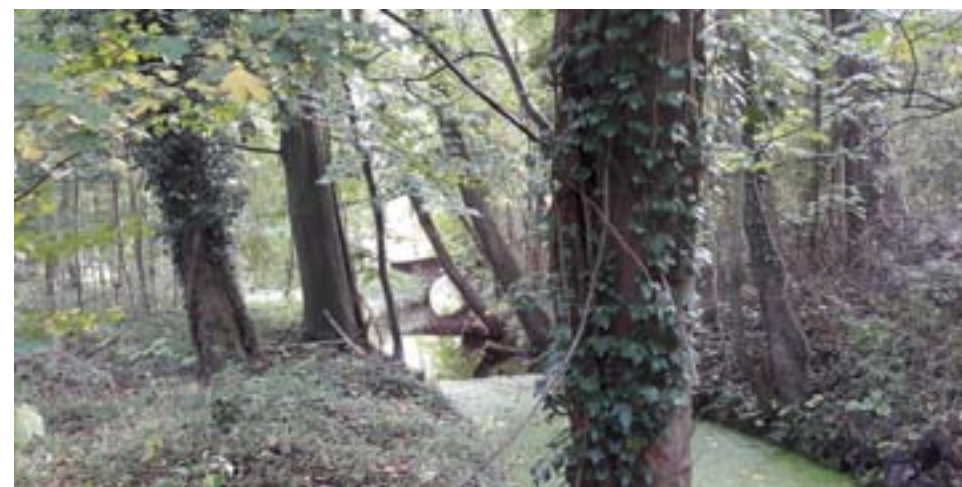

Grasveld met gefaseerd maaibeheer.

De beek en omgeving

Het baggeren gebeurt met de hand, om de bodem, die bestraat is met IJsselsteentjes niet te beschadigen. Verder is er jaarlijks een rondje bladvisseren. Tijdens onze korte stop op een bruggetje over de beek, zien we een ijsvogeltje. Een regelmatig waar te nemen vogeltje.

Op een plek aan de oever staat een aantal dode- en bijna dode bomen, die flink zijn gesnoeid wegens de veiligheid. Het geeft een raar beeld. Voordeel is wel dat bijvoorbeeld vleermuizen deze bomen dankbaar gebruiken. Bomen langs paden worden gekeurd en zododig gesnoeid of verwijderd. Het park is gesloten als het stormt.

donker stuk heel dicht bos. Hierin groeit veel hulst. Een overgangsoort naar een ander type bos. Het publiek waardeert deze plek bijzonder. Dit spannende gedeelte is bijzonder populair bij kinderen.

Ook komen we langs een stuk met oude kromme dennen. De broedplek van een havik.

Sorghvliet heeft ook een sterrenbos. Het eikpunt hiervan is een goudreinet. Wie met een vakkundige beheerdersbril naar dit park kijkt, zal op veel plekken achterstallig onderhoud zien. Waarom bijvoorbeeld geen toekomstbomen vrijgezet? De tijden zijn veranderd. Burgers hebben een grotere invloed op beheer en kapbeleid. Een meer natuurlijke manier om naar het bos te kijken, verandert ook de manier van beheer en wellicht spelen financiën ook een rol.

Open, dicht en begrenzingen

Diverse open plekken verwijzen nog naar zichtassen. De eindpunten van die assen zijn inmiddels verdwenen. Deze open velden zijn in het voorjaar paars gekleurd door bloeiende boshyacinten.

Verspreid door het park liggen aarden wallen. Ze stammen uit de 17e eeuw. Uit cultuurhistorisch onderzoek is gebleken dat die dienden om het stuiven van duinzand tegen te houden. Verder geven ze de grenzen van vruchtgebruik aan.

Muur en viaduct

De muur die Adriaan Goekoop heeft laten bouwen is monumentaal en gerestaureerd. De muur is niet begroeid met muurplanten. Wel hield men rekening met kansrijke plekken, door het gebruik van speciale specie. Bijenwas, gebruikt als middel tegen graphity, bleek een prima voedingsbodemp te zijn voor het ontstaan van begroeiing.

Tegelijk met de muur restaureerde men ook een viaduct uit 1655.

Bos

Alle aanplant in het bos is geïnventariseerd. Het bos wordt om de zes jaar gesnoeid. Daarbij let men op de verhouding exoten en inheemse soorten. Nieuwe aanplant ter compensatie bestaat uit bijvoorbeeld eik, linde, es en veldesdoorn.

In het centrale gedeelte is een

Twee stukjes poëzie

Sorgh-vliet

*Ik wil hier mijnen geest in vrijheid laten zweven,
En laat, al die het lust, bij vorst of prinsen leven;
Want die een hoge staat, of wichtig ambt bekleedt,
Is nimmer buiten zorg, en zelden buiten leed.
Ik neme deze plaats tot afkeer van de zorgen,
Om daar bevrijd te zijn, om daar te zijn verborgen
Voor streken van het hof, voor steken van de haat,
En wat er in den Haag niet zelden ommegaat.
O! waar mij dit vertrek, en volle macht gegeven,
Om daar met stille geest mijn dagen af te leven,
Ja, om nooit met een Haag voortaan te zijn gemoeid,
Als met de haag alleen, die hier bijwijlen bloeit*

en

*Ick heb op desen grondt een hoeckje landts bekomen,
en my tot oeffeningh het planten aengenomen,
en schoon het zandigh is, als midden in den duyn,
so worden evenwel de witte klingen bruyn'.*

Jacob Cats

Clingendael, Japanse tuin

Daarna vertrekken we richting Clingendael voor een rondleiding door de Japanse tuin door Arien Tuin, groenbeheerder in Den Haag. Omstreeks 1904 is freule Daisy naar Japan geweest. ze liet de tuin rond 1910 aanleggen. In 2013 is het honderdjarig bestaan gevierd.

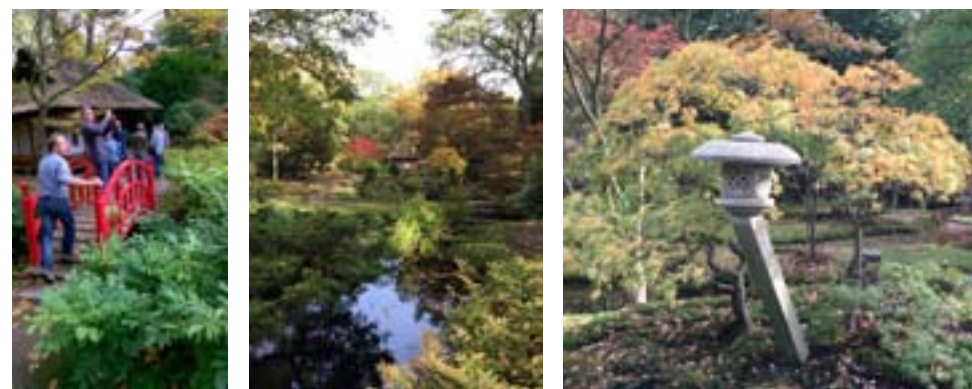
De eerste stop bij is bij het theehuis op de tuin. De tuin kenmerkt zich door de grote hoeveelheid en verscheidenheid aan mossen door gunstige ligging, vocht en bodemhuishouding. Uit mosonderzoek is gebleken dat een 40 tal soorten aanwezig zijn. Wij kwamen niet verder dan boompjesmos, haarmos, sterretjesmos..... Bomen hebben het lastig door weinig ruimte en ouderdom. Bovendien werkt het jaarlijks verwijderen van blad verschralend op de toch al zandige ondergrond. In het gebiedje komt de IJsvogel voor.

Mossenbos.

Ten aanzien van het beheer wordt momenteel 1 medewerker structureel fulltime ingezet. Het werk bestaat uit voornamelijk uit bladharken. Voor grote werkzaamheden, zoals snoeiwerkzaamheden wordt ingehuurd.

In de tuin zijn veel Japanse symbolen verwerkt, zoals het Schildpadeiland. Symbool van schildpad staat voor een lang leven.

Een waterloop zonder dat je einde kunt zien is ook een symbool voor lang leven.

Bruggetjes zijn rood mogelijk om geesten te verdrijven. Het paviljoen is gebouwd voor theeceremonie. Tegenwoordig is er veel verlichting. Japanse tuinlantaarns zijn in je jaren '50 van de vorige eeuw bijgeplaatst. Van origine waren alleen enkele

lantaarns aanwezig. Enkele originele exemplaren, waar vroeger een kaars in stond, staan er nog.

In Japan wordt een speciale snoeiwijze toegepast, waarbij de zogenaamde snoeimeester letterlijk in de boom klimt om takken uit te zagen. Een snoeimeester uit Japan is twee keer in de Japanse tuin geweest.

Na het tuinbezoek nog een rondje door Clingendael. Heel Clingendael is aangewezen als Rijksmonument.

We komen langs een grote oude uitgegroeide taxus (met hek erom heen om deze te beschermen). We vervolgen onze weg langs een dijklichaam met daarachter een waterpartij. Van oorsprong met als doel om het wild binnen te houden (was jachtbos). In de Tweede Wereldoorlog is het geheel als antitankgracht door de Duitsers gebruikt. De baroktuin in Clingendael is recent in originele staat hersteld.

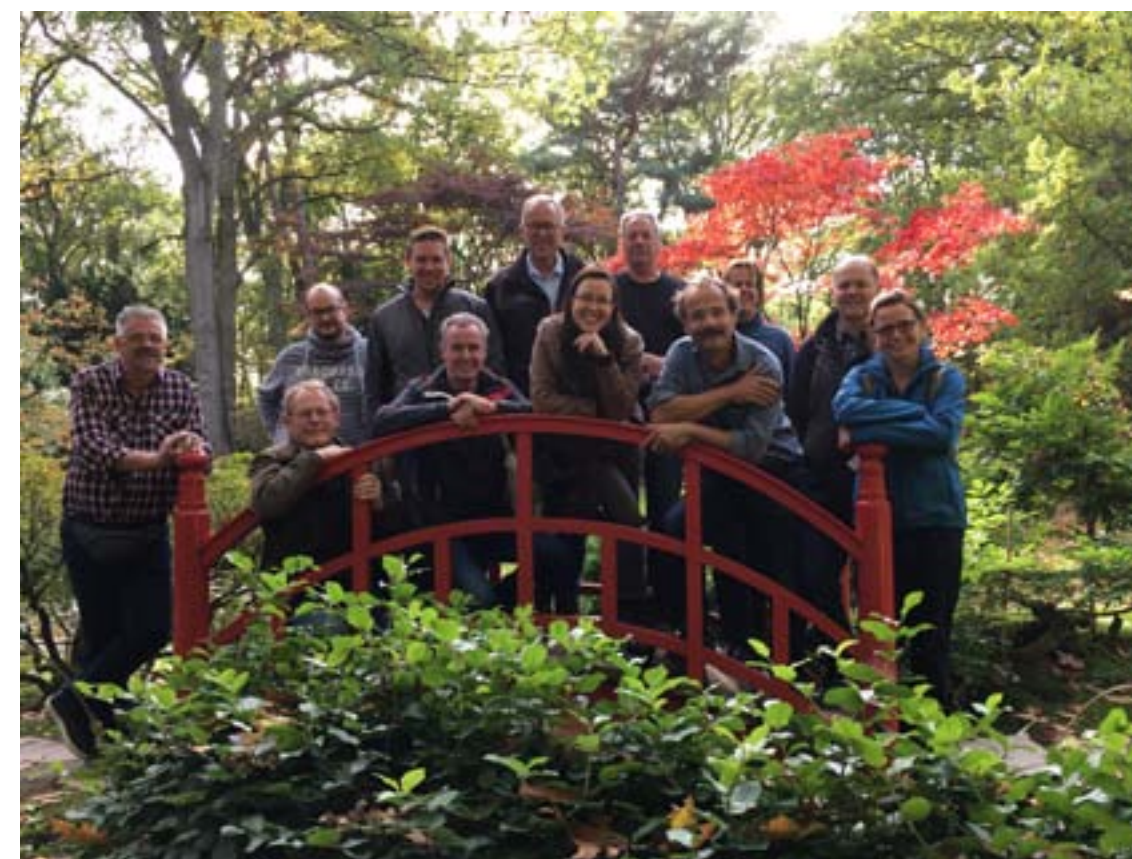
Kwart over vier einde van de dag.

Sfeerbeeld met 'oneindige' waterloop.

Bijzondere Thuja

(Bijna) alle leden van de TIF, 2017.

VERSLAG ZOMEREXCURSIE 2017

Locaties: Utrecht, Lunet IV, inundatiekanaal en Wilgenbos in Park de Koppel en Landgoed Amelisweerd.

Thema: Bermen en oevers

Datum: 15 juni 2017

Deelnemers

Carine de Rouw (Den Bosch), Karen Jansen (Leiden), Esther Vogelaar (Den Haag), Wim Mulder, Petra Bennink (Apeldoorn), Rinus Hof, Walter Busse (Amstelveen), Marc van Ginkel (Amstelveen en Aalsmeer), Henk Nijenhuis (Haarlemmermeer), Joop Spaans, Marc Boon, Stefan Pasma (Utrecht, organisatie), Gitty Korsuize, Mies van Aar (Utrecht), Ger Stam (Vlaardingen).
Oud leden: Hein Koningen, Fer van Strijen

Programma

Het programma van dit jaar bestaat uit twee onderdelen. In de ochtend een wandeling langs het ecologisch beheerde groen van het inundatiekanaal en een bezoek aan het nog vrij natuurlijke Wilgenbos in Park de Koppel. Tijdens de middag bezoeken we Landgoed Amelisweerd, waar we een wandeling maken naar De Beurs. Dit is een botanische hotspot, die niet is opengesteld voor publiek.

Fort Lunet en het Inundatiekanaal

Verdedigingswerken

De vier Lunetten maken deel uit van de nieuwe Hollandse Waterlinie. Ze zijn gebouwd tussen 1822 en 1826. De Houtense vlakte ligt iets hoger dan de rest van het gebied en kon daarom niet goed geïnundeerd worden. Vandaar de vier vrijwel identieke verdedigingsforten op deze zwakke plek. In de jaren '90 stootte defensie ze af en kreeg de gemeente Utrecht ze in bezit.

Militair landschap

De forten lagen verstopt in hoge beplanting. De vijand zou zich in een bos wanen, tot vlak voor het fort.

Aan bebouwing werd strenge eisen gesteld. Volgens de zogenaamde Kringenwet mocht binnen 300 meter alleen met hout worden gebouwd na toestemming van de minister van oorlog. In de kring tot 600 meter mocht al iets meer, maar het bouwsel moest nog steeds voornamelijk uit verbrandbare stoffen zijn samengesteld.

Natuur door cultuur

De beplanting was perfect afgestemd op het militaire doel; stekelige struiken, zoals meidoornhagen, dienden als natuurlijk prikkeldraad. Wilgen werden gebruikt als geriefhout. Grote bomen als eik en kastanje stonden midden op het fort, om het zoveel mogelijk op een natuurlijk element in het landschap te laten lijken. Omdat de militairen de forten niet of nauwelijks gebruikten was het gebied heerlijk rustig. Ideaal voor natuurontwikkeling. Bovendien is er een grote variatie aan grondsoorten en overgangen in nat naar droog. Hierdoor is de variatie aan plantensoorten ook behoorlijk hoog.

Biodiversiteit versus regelgeving

We lopen langs het inundatiekanaal, waarvan de oevers extensief worden beheerd, richting Park de Koppel.

Bont kroonkruid in de berm langs het inundatiekanaal.

Een gedeelte van dit park bestaat uit een oud schietwilgenbos. Ooit 'gered' van de landschapsarchitect. Dit bos was al aanwezig vóór de aanleg van de woonwijk en is ongeveer 50 jaar oud. Het beheer bestaat uit 0-beheer. Ca. 10 jaar geleden is al geconstateerd dat een aantal bomen niet heel stabiel meer is. Daar is tot nu toe geen actie op ondernomen, behalve dan een VTA controle op de bomen langs het pad. Twee jaar geleden zijn ook bomen rood aangestipt. Ook die bomen zijn niet gekapt. Deze bomen dragen namelijk wel bij aan de hoge biodiversiteit van het bos.

Het 0-beheer lijkt ook te gelden voor het waarschuwingsbordje.

De vraag is nu hoe om te gaan met de veiligheidsregelgeving. Het plaatsen van een waarschuwingsbord is namelijk juridisch niet voldoende. Er komen diverse reacties uit de groep:

- Het bos ziet er heel vitaal uit. Dood hout hoort erbij.
- Het bos is een vogel- en insectenparadijs. Onderhoud zal dit verminderen.
- Verander het asfaltpad in een zandpad.
- Maak een wandelroute om het bos heen.
- Plaats een informatiepaneel met informatie over een natuurlijk bos.
- Veiligheidsdiscussie koppelen aan het risico.
- Het gebied een aparte status geven in de APV.
- Bomen op afstand van 20 m van het pad, volgens de regels onderhouden.
- VTA grens afhankelijk van de lengte van de boom in relatie tot de afstand tot het pad.
- Apart in de APV laten beschrijven.

Amelisweerd

Een landgoed in drieën

Dit groene gebied van 300 ha langs de Kromme Rijn bestaat uit drie landgoederen; Rhijnauwen, Oud-Amelisweerd en Nieuw-Amelisweerd. Alle drie hebben ze een eigen karakter: Focus op recreatie, focus op cultuur en focus op natuur. Het gebied ligt eigenlijk in de gemeente Bunnik, maar de gemeente Utrecht is eigenaar. De landgoederen bestaan uit bos, weiden, akkers en boomgaarden.

Door Rhijnouwen naar Oud Amelisweerd

Wij starten onze wandeling bij de beheerpost van de gemeente. Door het op recreatie gerichte Rhijnouwen lopen we richting Oud Amelisweerd. De Stayokay, tennisbanen en ligweiden laten we links liggen. We staan even stil bij landhuis 'Oud Amelisweerd', waar nu het Museum Oud Amelisweert gevestigd is. Voor we daar aankomen lopen we langs een oude boomgaard met hoogstamfruit. Niet de gemeente, maar vrijwilligers oogsten de appels.

Het Trapeziumbos in een nieuw jasje

Het Trapeziumbos hoort bij dit landhuis. Dit bos is aangelegd in barokstijl, later overgoten met een rococosausje. Trapeziumvormig, een laan met een zichtlijn vanuit het landhuis en kronkelpaden. Dit alles volgens het principe van de gulden snede. Het heeft zich ontwikkeld tot een dicht bos. Een opknappbeurt herstelt het monumentale karakter en geeft ruimte aan de stinsenflora en bijzondere bomen. Het streefbeeld is een parkbos. De bestaande stinsenflora is hier en daar uitgebreid met nieuwe aanplant. Letterlijk, want men plantte ook hedendaagse soorten aan. Wel geïsoleerd en gecontroleerd, want bij de introductie van iets nieuws ligt ook het risico van invasief gedrag op de loer.

De kruidenvegetatie onder de statige bomen van de zichtlaan maait men met beleid. Bijzondere, leuke en aantrekkelijke soorten worden gespaard door er omheen te maaien.

De oude Kweek

Oorspronkelijk was dit een 2,5 ha grote hoogstamfruit boomgaard. Dit is in de jaren '60 gekapt, waarna het dienst deed als dependance van de stadskwekerij. Jonge bomen werden hier tijdelijk doorgekweekt. Het terrein is nu ingericht met een gedeelte notenbomen en een gedeelte open weidegebied. De focus ligt hier op extensieve recreatie en natuur.

Van akkerdistel naar bijenorchis

In het open gedeelte van De oude Kweek domineerde akkerdistel in het begin de vegetatie. Het beheer is als volgt aangepakt: eerst twee jaar gazonbeheer, daarna twee keer per jaar maaien en afvoeren. Tijdens het proces monitorde men de vegetatie, zodat het maaibeheer kon worden aangepast. Bij de oever van een waterpartij is het verwijderen van opslag een aandachtspunt. Op dit moment groeien er allerlei leuke soorten, zoals moerasspiraea, heemst, rietorchis en bijenorchis. Ratelaar helpt mee met het onderdrukken van gras. Verder vind je er goudhaver, veldlathyrus en aardaker.

Het naastgelegen eiland heeft veel last van essentakziekte. Dit bosje is nu ingeplant met een divers sortiment, waaronder *Ulmus laevis*.

Een niet gemaaid gedeelte met de juiste hoogte, kleur en soortensamenstelling dient als voorbeeld voor de maaiers.

Vegetatie met bijenorchis en rietorchis.

Op weg naar de Beurs

Op weg naar onze volgende bestemming, de Beurs in Nieuwe Amelisweert, verandert de sfeer van het bos. Het bos is gemengd, met naaldhout en loofbomen, waaronder beuk. verscholen in het bos liggen oude vijvers.

De Beurs

De Beurs is een voor publiek afgesloten stuk grasland met een poel. Voorheen was dit een moestuin met boomgaard. Deze is in de jaren '60 gerooid. Daarna werd het tot aan de jaren '80 bemest hooiland met een kinderboerderij. Daarna paste men verschravingsbeheer toe. Eind 1999 werd het in het kader van het baggerprogramma gebruikt als baggerdepot. De bagger was vervuild, maar helaas waren er geen financiën om het terrein te saneren. De zes jaar lang nulbeheer die daarna volgde resulteerde in bosvorming.

Op een gegeven moment heeft de gemeente Bunnik ervoor gezorgd dat het gebiedje werd aangepakt. Het saneren gebeurde in 2005. De baggerlaag werd verwijderd tot aan het oude maaiveld. Een totaal ander landschapje met een poel, plas-drassituatie, heuvel met zuidelijke expositie, oud griend en een paar paden ontstond. De vegetatie bestond heel lang uit veel mos, wilgen- en elsopslag. Na 12 jaar beheer bestaat het grotendeels uit grasland.

De ontwikkeling was al snel een succes. Na twee jaar werden kamsalamander, kleine watersalamander, ringslang en ree gezien. Het is een voorbeeldplek voor het gebruik van een zaaimengsel met fluviaal districtsoorten van Bronnen.

Bloemrijk grasland met steenanjer en weideklokje.

Na het nuttigen van een zeer welkome versnapering met drankje lopen voorzichtig een rondje door dit fraaie gebiedje, waar we bedacht moeten zijn op schuilende reekalfjes in het hoge gras. Waar we behalve heel veel leuke plantjes ook de Japanse duizendknoop zien.

na afloop praten we nog even na bij de beheerpost van de gemeente. Een afsluiting van een zeer leuke en interessante dag.

ACTIEJAARPLAN 2018

ONDERWERP

ACTIE

OVERDRACHT VAN INFORMATIE

Verslagen

Overdracht van alle uitgewisselde kennis en ervaring vindt plaats via verslagen naar de leden, het bestuur van GNL, vereniging Stadswerk, de WSE en eventueel andere geïnteresseerden op het vakgebied. Het betreft zowel de verslaglegging van de voorjaars- en najaarsvergadering als die van de zomerexcursie.

secretaris
gastgemeente

Jaarverslag

Ten behoeve van de eigen leden en het bestuur van GNL Stadswerk wordt jaarlijks een verslag samengesteld waarin het resultaat van het actiejaarplan is opgenomen. Het jaarverslag wordt ook geplaatst op de website.

secretaris
webmaster

Actiejaarplan

De activiteiten van de TIF worden in het actiejaarplan omschreven. In de najaarsvergadering worden de activiteiten voor het volgende jaar vastgesteld.

allen

Presentaties

Incidenteel presenteert de TIF zich op vakbijeenkomsten of studiedagen. Informatie over de werkgroep is ook te vinden op de website: www.heemflora.nl.

afhankelijk van gelegenheid

PR

Op regelmatige basis wordt een artikel betreffende een thematisch onderwerp, of de activiteiten van de TIF in het algemeen aangeboden aan de vakpers.

voorzitter

THEMATISCHE ONDERWERPEN

Draagvlak voor biodiversiteit

Hoe breng je de boodschap over en hoe zorg je ervoor dat mensen niet alleen op de korte termijn enthousiast zijn.

Onderwerpenportefeuille

Genetische variatie: Bestellen aan de hand van de rassenlijst verhoogt de ecologische waarde. Afstemming tussen gemeentes over het bestellen van plantmateriaal.

Bomenplannen
Dieren in het groen
Stinzenplanten
Muurbegroeiing
Natuurbeheer in bestekken
Houtwallen

ORGANISATIE

Lijst van aftreden: secretaris: 2018
voorzitter: 2019
penningmeester 2020

BIJENKOMSTEN

Voorjaarsvergadering: 19 april	Apeldoorn
Zomerexcursie: 21 juni	Leiden
Najaarsvergadering: 11 oktober (organisatie Lelystad onder voorbehoud)	Lelystad

SAMENWERKINGSVERBANDEN

Vereniging Stadswerk Nederland, bestuur GNL	Amstelveen (Rinus Hof)
Vakpers	voorzitter
Werkgoep Stadsecologen (WSE). Jaarthema's worden op elkaar afgestemd. Activiteiten worden uitgewisseld en naar behoefte samen georganiseerd.	voorzitter

Colofon

Werkgroep Toepassing Inheemse Flora
Correspondentieadres: Postbus 9100
3200 PC Leiden

www.heemflora.nl

